

Vera Poska-Grünthal ja 1920.– 1930. aastate Eesti naisliikumine

Anu Kannike

Annotatsioon. Artikkel käsitleb juristi ja ajakirjaniku Vera Poska-Grünthali kujunemist üheks Eesti 20. sajandi olulisimaks naisliikumise tegelaseks ning tema rolli naiste emantsipatsiooni hoogustumises sõjaeelset iseseisvusajal. Vaadeldakse tema tegevust naiste õiguste eest võitleva juristi ja arvamusiidrina 1920.–1930. aastatel. Poska-Grünthal kuulus tollase naisliikumise radikaalsemasse tiiba, mõjutades nii kesksete naisorganisatsioonide tegevussuundi kui ka luues sidemeid rahvusvaheliste võrgustikega. Oma teoses „Naine ja naisliikumine“ ja ajakirjanduslikes publikatsioonides ning õigusloomes mõtestas ta naisliikumise ajalugu ja sõnastas tollases ühiskonnas edumeelsed seisukohad naiste tööhõive, perekondliku seisundi ja eneseteostuse küsimustes.

Võtmesõnad: naisliikumine, naisorganisatsioonid, õigustealus, Eesti, moderniseerumine

Annotation. The article deals with the role of lawyer and journalist Vera Poska-Grünthal as a leading figure in the 20th-century women's movement in Estonia and her effect on the increasing emancipation of women. The study looks into Poska-Grünthal's emergence as a lawyer fighting for women's rights in the 1920s and 1930s. She belonged to the radical wing of the women's movement, influencing the policies of the central organisations as well as establishing links with international networks. In her book *Woman and the Women's Movement*, and in her articles and legislative activities, Poska-Grünthal analysed the history of feminism and formulated progressive positions in pre-war

Estonian society regarding questions of women's employment, family law and personal fulfilment.

Keywords: the women's movement, women's organisations, law, Estonia, modernisation

Kujunemine ja karjääri algus

Vera Poska-Grünthali (1898–1986) kujunemine Eesti naisliikumise tegelaseks, veelgi enam, aktiivseks naisõiguslaseks, tulenes kindlasti suurel määral tema kasvukeskkonnast. Pole kahtlust, et juba teismelise tütarlapse veendumus, et naine võib olla edukas jurist, ja kindel enesehinnang võrsus kodust. Isa, riigimees ja diplomaat Jaan Poska (1866–1920) toetas 15-aastase Vera haridussoovi kinnitusega, et selleks ajaks kui tütar õpingud lõpetab, on ka naistel kõik õigused juristina töötamiseks (Poska-Grünthal 1969: 27). Suure pere isa eruditsioon ja positsioon oli kindlasti eeskujuks kõigile tema lastele.

Samas on varju jäänud, et ka Poskade ema Constance, sünd Ekström (1874–1923) oli tugev isiksus ja ühiskondlikult aktiivne naine. Constance õppis Tallinna kõrgemas tütarlastekoolis ja töötas seejärel mõnda aega koduõpetajana Soomes ning Tallinnas. 20. sajandi algul oli Poskade kodu Kadriorus Liiva tänaval eesti ja vene seltskonnategelaste kohtumispaik. Seal arutati päevapoliitikat ja valmistuti tähtsateks ühisaktsioonideks. Poskade hilisema väimehe Eduard Laamani¹ sõnul mõjutas Constance tugevalt oma mehe karjääri, kuid oli samas koduse salongi hingeks, kus eesti haritlaste ja poliitikute koorekiht kohtus nii vene võimukandjate kui ka välisdiplomaatidega. Nii pärandas ema tütrelegi suurepärase suhtlemisoskuse, omades „rohkel määral seda temperamentset vaimukust, mis on vajalik, et olla „seltskonna hingeks““ (Laaman 1935: 27). Tema varase surma järel 1923. aastal ilmusid ajakirjanduses vaid napid teated. 1932. aastal lühikest aega ilmunud ajalehes Vaba Naine, mis püüdis olla häälekandja

---

¹ Juristiharidusega ajakirjaniku, ajaloolase ja ühiskonnategelase Eduard Laamani (1888–1941) abikaasa oli Vera Poska-Grünthali õde, õigusteaduste doktor Tatjana Poska-Laaman (1900–1988).

Illustratsioon 1. Constance ja Jaan Poska 20. sajandi algul. RA, EAA.2113.1.15.17.

Illustration 1. Constance and Jaan Poska at the beginning of the 20th century. RA, EAA.2113.1.15.17.

„õigusliselt, majandusliselt ja vaimliselt vabale naiskodanikule Eestis“ (Lugejaile 1932: 1), avaldatud veidi pikemas anonüümses meenutusartiklis kirjutati, et „kadunu oli oma eluküllase elavuse ja loomuannete teravusega huvitavamaid naistüüpe“. Samuti toonitati tema suurt mõju Jaan Poska iseloomu kujundamisele. Muuhulgas mainiti Constance'i teenena mehe võrutamist kaardimängust, mida viimane oli poissmehepõlves hasartselt harrastanud (Constance Poska mälestuseks 1932: 1). Vera Poska sõnul oli ema äärmiselt abivalmis inimene, kes toetas paljusid nii moraalselt kui ka majanduslikult (Poska-Grünthal 1975).

Vera Poska-Grünthal reageeris igal eluetapil katsetele naiste tegevust piirata või nende võimeid kahtluse alla seada. Alustanud Peterburi kõrgematel naiskursustel juuraõpinguid, astus ta 1918. aastal EÜS Põhjalasse, kuid jäi sellest eemale paari aasta pärast, kui naisi

ei tahetud enam noorliikmeteks võtta.² Mälestusteraamatus sellele seigale tagasi vaadates leidis ta ise, et see ülekohtukogemus võis olla põhjuseks, mis viis ta naisliikujate hulka (Poska-Grünthal 1975: 47–48). Samuti valmistas talle meelekibedust ja õhutas trotsi nõue sooritada 1922 Tartu ülikooli lõpetamiseks tagantjärele gümnaasiumi matemaatikaeksamid, sest naisgümnaasiumis olid need ained puudunud (Poska-Grünthal 1975: 49).³

Siiski oli ainuüksi võimalus 1920. aastal Tartu ülikoolis õpinguid alustada tähelepanuväärne, sest ülikoolidiplomeid hakati seal naistele andma alles 1917. aastal. Samavõrd kaalukas oli see, et Vera Poska-Grünthal lõpetas ülikooli 1925. aastal juba abielus naise ja emana. Tollal oli niisugune valik ja erialale pühendumus pigem erandlik, sest esiteks oli ka veel kümme aastat hiljem kõrgharidusega naised Eestis vaid 0,3 % rahvastikust, koos lõpetamata kõrgharidusega naistega ulatus see arv ühe protsendini (Poska-Grünthal 1936: 87), teiseks oli naistudengite puhul üsna tavapärase õpingute katkestamine perekondlikel põhjustel (Laidla 2019). Veelgi enam, kogu tollases läänemaalmas peeti esimeste akadeemiliste naiste puhul karjääri ja perekonnaelu ühendamist enamasti võimatuks. Näiteks 1930.–1940. aastail oli lapsi vaid neljandikul Soome akadeemilistest naistest (Svanfeldt-Winter 2019: 223–225).

Samavõrd silmapaistev oli Vera Poska-Grünthali erialane läbiõõmine, sest näiteks vahemikul 1922–1932 Tartu Ülikooli õigusteaduskonna lõpetanud 77 naisest tegutsesid oma erialal vaid pooled ja needki enamasti assisteerivatel või teenindavatel positsioonidel (Tammkõrv 2013: 19).⁴ Juba tema tööelu algus oli toonase ühiskonna kontekstis teedrajav: ta töötas 1926–1929 Tallinna linnavalitsuse õigus-teadlikus büroos koos advokaat Marta Kurfeldtiga⁵ (1897–1981), kus

---

² Peterburi-perioodil oli Põhjala liikmete hulgas ka naised, kuid pärast organisatsiooni ümberasumist Eestisse võeti suund meesorganisatsiooniks saamisele.

³ Tegelikult naisgümnaasiumis küll õpetati matemaatikat, kuid enne iseseisvusaega väiksemas mahus.

⁴ Vera Poska-Grünthali akadeemilisest karjäärist õigusteaduskonnas vt Ristikiivi 2020.

⁵ Marta Kurfeldt, Olinde Ilus ja Hilda Reimann olid esimesed naised, kes said Eestis 1925 õiguse töötada vannutatud advokaadi abina (Tammkõrv 2013: 19, 23–28).

edendas ühteaegu nii õigusabi kui ka naisliikumist. Vera ise kirjutas hiljem, et just see töö tegigi temast naisõiguslase (Poska-Grünthal 1975: 79). Büroo allus linna hoolekandeosakonnale, olles seega munit-sipaalne sotsiaalasutus. Poska-Grünthal valis teadlikult sellise ameti, et abistada naisi, kes vajasid nõustamist, ent polnud majanduslikult võimelised eraadvokaati palkama. Esikohal olid alimentide nõuded, lahusus- ja pärandusküsimused ning enamik abivajajaid olid üksikemad. Klientide hulka kuulus ka mehi, ehkki näiteks üüritüli tõttu büroosse pöördunud mehed ei pidanud neid kohtus esindavat naist esialgu küllalt soliidselt (Poska-Grünthal 1975: 69). Eriti huvitus Vera Poska-Grünthal vallaslaste küsimusest. Oma praktikas nägi ta sageli selliste emade alandamist, sest laste isad hiilisid oma vanemavastutusest kõrvale väitega, nagu olevat tegu lodevate elukommetega naisega. Samas pidid üksikemad toime tulema majandusraskustega. Samuti muutis olukorra raskeks naiste, eriti aga vallaslaste suhtes diskrimineeriv Balti Eraõigus (vt pikemalt Kiirend-Pruuli 2018).

Varakult algas ka Vera Poska-Grünthali tegevus seadusloome alal, mis nõudis samuti mitte üksnes ekspertarvamuste esitamist, vaid ka naiste seisukohtade koondamist ja põhjendamist. 1924. aastal esines ta esmakordselt Eesti Naisliidu kongressil perekonnaõiguslikul teemal, kuid see etteaste ei leidnud veel piisavat vastukaja. 1928. aastal otsustasid Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing (asutatud 1926) ja Eesti Naisliit (asutatud 1920) nõuda endale esindajakohta tsiviilkoodeksi eelnõu väljatöötamise komisjonis (Poska-Grünthal 1975: 79–85). Selleski töös tuli taas pörkuda naisi alavääristavale suhtumisele: naised pidid komisjonis töötama tasuta; keegi meesliikmetest olla poetanud märkuse, et kui kohale saadetakse naised, võiks saata ka veini (Poska-Grünthal 1975: 86).

Teedrajavad on Vera Poska-Grünthali teened Eesti naisliikumise rahvusvaheliste kontaktide loomisel sõdadevahelisel perioodil, kus peale heale hariduse oli kindlasti abiks suurepärase suhtlusoskus, aga ka võõrkeelte, eriti prantsuse keele valdamine. On tähelepanuväärne, et temast sai 30-aastase noore juristina 1928. aastal, mil ta osales esmakordselt Rahvusvahelisel Sotsiaaltöö Kongressil Pariisis, Rahvusvahelise Naisjuristide Organisatsiooni asutaja (Poska-Grünthal 1975: 91).

Illustratsioon 2. Loovaid naisi vaimupõllul. Ajaleht Nool (Tartu), 31. jaan. 1931. Tagumises reas paremalt teine Vera Poska-Grünthal. <https://dea.digar.ee/?a=d&d=nooltartu19310131.2.2&srpos=1&e=-----193-et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-Olinde+Ilus----1931----->

Illustration 2. Creative women in the spiritual field. Illustration in the newspaper *Nool* (Tartu), 31 January 1931. Vera Poska-Grünthal is standing in the 2nd row, 2nd from right. dea.digar.ee.

1929. aastal Tartusse elama asudes – tema abikaasa Timotheus Grünthal oli valitud riigikohtunikuks (vt pikemalt Vallikivi 2022) – asutas Vera Poska-Grünthal koos Olinde Ilusaga Tartu Naisühingu õigusteadusliku büroo. Peatselt tõusid nad mõlemad avaliku elu tuntumate naiste hulka, keda kujutati 1931. aastal ajalehe *Nool* joonistusel koos selliste „loovate naistega vaimupõllul“ nagu kirjanikud Reed Morn ja Betti Alver, Marta Lepp ja Helene Ranna ning Marie Under. Ka Olinde Ilus (1900–1988) oli naisõiguslane, Tartu linnnavolikogu liige, kes oma artiklites rõhutas, et kõige olulisem on lahendada naiste kodanikuõiguste, töö ja haridusega seotud küsimused, mitte piirduda üleskutsetega, et naised peaksid jääma koju ja sünnitama rohkem lapsi (vt nt Ilus 1938: 2).

Tänapäeva uurijate hinnangul takistas 1920. aastail naiste emantsipatsiooni muu hulgas naisorganisatsioonide vähene selgitustöö oma eesmärkide kohta, mistõttu üldsus ei mõistnud naisliikumise vajadust (Reinfeldt 2013: 11). Enamik naiseltside tegevusi keskendus valdkondadele (sotsiaalhoolekanne, kodumajanduse teemalised koolitused, käsitöö edendamine), mis parandasid kultuurielu üldiselt, kuid mitte niivõrd otseselt naiste seisukorda. Puudus ka selline organisatsioon, mis oleks konkreetselt tegelema naise poliitiliste õiguste teemadega (Poska-Grünthal 1936: 90).

Kuuludes mitmesse naisühendusse, astus Vera Poska-Grünthal samme nende jõudude ühendamiseks naiste silmaringi avardamisel. Nii oli ta 1930. aastal kaheksa Tartu naisorganisatsiooni (sh nelja üliõpilasorganisatsiooni) ühise feministliku lugemislaua mõtte algatajaid eesmärgiga pakkuda aktiivsetele naistele nii naisõiguslikku kui ka sotsiaalalast lugemisvara ning võimaldada neil olla kontaktis välismaise naisliikumise uuemate uudistega. 1931. aastast paiknes lugemislaua Naisühingu õigusteaduslikus büroos Rüütli 20, kus sai võimalikuks ka ajakirjade kojulaenus ning kus kirjanduse kasutamine muutus märksa aktiivsemaks (Tartu naisorganisatsioonide lugemislaua 1932: 6). Veera Poska-Grünthali soovitusel nõustusid tollal koostatava rahvusentsüklopeedia toimetajad väljaandesse lisama ka naisliikumist puudutavaid artikleid, kuid see tõi ilmsiks vastava kirjanduse puudumise Eestis, mistõttu asuti lugemislaua juurde moodustama ka feministlikku raamatukogu (Tartu naisorganisatsioonide lugemislaua 1932: 6) ning korraldati regulaarseid vestlusõhtuid. Eesti Entsüklopeedia põhjaliku artikli „naisliikumine“ ongi kirjutanud just Vera Poska-Grünthal (Poska-Grünthal 1936–37: 102–103).

Kogu oma pika elu jooksul puutus ta sotsiaal- ja peremuredega kokku mitte üksnes teoreetiliselt ja tõiselt, vaid ka oma suure suguvõsa kaudu. Ta oli nelja lapse ema, kes mitmel puhul hoolitses oma vendade-õdede, nende laste ja muude sugulaste eest, toetas majateenijaid ning hiljem Rootsis elades kaaspagulasi. See võimaldas tal empaatilisel tajuda argielu raskusi ning astuda konkreetseid samme haavatavamate gruppide kaitseks. Tähelepanuväärne on ka fakt, et Tartu ülikooli õigusteaduskonna esimese naislektorina sai tema aineks just sotsiaalhooldusõigus (Ristikivi 2020: 145).

Naiste tööalase eneseteostuse kaittsel

Üks 20. sajandi alguse Eesti naisliikumise keskseid murekohti oli naise ja töö vahekord, sealhulgas naise õigus ja võime pidada niinimetatud mehelikke ameteid, õiglane palk ja töötingimused. Eesti Naisliidu kümneaastast tegevust kokku võtvas aastaraamatus kirjutati: „/.../ meil ei ole naisele veel sugugi kindlustatud vaba pääs elukutsetele ja kohtadele, kuhu ta loomult kuulub ja kus ta oma erilisi naise omadusi tagajärjekalt saaks tööle rakendada. Maa-ala, millele naine tunneb endal olevat õiguse, tuleb tal kätte võita samm-sammult, visa võitlusega. Naisliikumise eesotsas seisjate endasmõistetavaks kohuseks on selles pikaldases „positsioonide sõjas“ olla ründavaks eelväeks“ (Kümme aastat 1930: 28).

Sel teemal kujunes põhjalik diskussioon nii päevalehtedes kui ka ajakirjas Naiste Hää, mis ilmus aastatel 1926–1932. Seda võibki pidada esimeseks regulaarselt ilmunud feministlikuks väljaandeks. Selles ajakirjas võtsid naiste töö ja ühiskondliku tegevuse väärtustamise kaitseks sõna juhtivad avaliku elu tegelased Marie Reisik, Minni Kurs-Olesk, Helmi Jansen, Julie Steinmann jt (vt pikemalt Kannike 2022: 19–23), kelle seisukohad olid Veera Poska-Grünthali omadele väga lähedased. Samas jäid võitlevad hoiakud tollal pigem vähemusse; laiemates naiste ringkondades olid mõjukamad üldkultuurilised ja harivad väljaanded Eesti Naine ja Taluperenaine. Neiski tutvustati naisseltside tegevust ja kirjutati naiste õigustest, kuid põhirõhk oli siiski kodukultuuril ja perenaiseoskustel, mida Veera Poska-Grünthal nimetas naisliikumiseks laiemas mõttes (Poska-Grünthal 1936: 91).

Naisliikumise eestkõnelejad Eestis kritiseerisid meedias teravalt 1932. aasta teenistusvahekordade korraldamise seadust, mis võimaldas tööpuuduse ja majanduskriisi oludes järgneval kahel aastal vallandada abielunaisi, kelle mehel oli kindlapalgaline töökoht riigi- või omavalitsusasutuses või ettevõtetes (Tööpuuduse vastu 1932: 405–406). Samuti esitasid naisorganisatsioonid koos Eesti Naisüliõpilaste Seltsi ja korporatsiooniga Filiae Patriae valitsusele ja riigikogule seadust vastustava märgukirja. Selles toodi välja, et abielunaiste vallandamine mõjuks tööturuolukorrale pigem negatiivselt, kuna võtaks ameti

vähemkvalifitseeritud teenijatelt, suurendaks survet kvalifitseeritud ametite palkade vähendamiseks, samuti võiks kaasa tuua abiellumiste ja sündide vähenemise. Nad nimetasid seadust ka põhiseadusevastaseks, kuivõrd see võttis naiselt õiguse valida tegevusala oma annete, kalduvuste ja hariduse kohaselt (Naisorganisatsioonide 1932: 1). Nimelt oli 1920. aasta põhiseaduse §6 sätestanud, et kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised ning ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest. Sise-ministeeriumi ametnikud Eugen Madisson ja Oskar Angelus rõhutasid 1928. aastal ilmunud põhiseaduse kommenteeritud väljaandes, et kuigi mitmed eesõiguste kitsendused, sealhulgas näiteks seisuslikud eelised ja naiste valimisõiguse piirangud olid kaotatud juba enne põhiseaduse vastuvõtmist, kirjutati õiguste kitsendamise keeld sellesse eesmärgiga võtta tulevaselt seadusandjalt võimalus neid uuesti kehtestada (Madisson/Angelus 2021: 348–350).

Ajakirjanik Helmi Jansen (1889–1960) kirjutab, et kuigi näiliselt püüdis seadus tagada teatud sotsiaalset õiglust ehk tööd täiesti sisetulekuta peredele, kannatasid selle all kõige rohkem kvalifitseeritud naised ja tema sõnul „kinnistus meeste sultanlik üleolek”. Kohata jäänud naiste tööturule minekuga tekkis surve alandada nii meeste kui ka naiste palku ja kokkuvõttes kannatasid kõik töötajad (Jansen 1931: 17–18).

Oma populaarteaduslikus, sisult aga teedrajavas raamatus „Naine ja naisliikumine“ (1936) analüüsis Vera Poska-Grünthal naiste töötamise teemat laiemalt Euroopas nii sotsiaalpoliitilisest kui ka moraalsest aspektist. Ta toonitas, et naise töökaotus ei pruugi tähendada kohe vaesusse langemist, kuid ülalpeetava staatus kahjustab tema töötahet, enesehinnangut ja arengut. Toonase Saksamaa konservatiivset soopoliitikat, mis oli suunatud naiste väljatõrjumisele avalikust sfäärist kodumajapidamisse ja väärtustas esmajoones emadust (vt pikemalt Stephenson 2001; Mouton 2010), pidas ta naiste hariduslike ja kutsealaliste piirangute pärast tagurlikuks (Poska-Grünthal 1936: 37–38). Käsitledes põhjusi, miks naiste võimalused end ühiskonnas teostada on piiratud, väljendas Poska-Grünthal tänapäevalgi aktuaalset arvamust, et tütarlaste ja poisslaste kasvatamisel ei tohiks luua kunstlikult süvendatud soovahet (Poska-Grünthal 1936: 11).

Illustratsioon 3. Tallinna Naiskutsekooli õpilased toiduvalmistamise praktilial, 1940. RA, EFA.26.4.220.

Illustration 3. Pupils of Tallinn Women's Vocational School at cooking practice, 1940. RA, EFA.26.4.220.

1930. aastate keskel oli Eestis 27% naistest palgatööl, ülejäänud kolmandik panustas kodusse majapidamisse või talutöösse ja umbes kolmandik kuulus ülalpeetavate gruppi, ehkki nendegi hulgas oli ilmselt palju teiselt tegevaid koduperenaisi (Poska-Grünthal 1936: 86). Seega oli järjest aktuaalsem küsimus, kas naisel on võimalik ühendada kodust tööd kutsetööga.

Sarnaselt sotsiaaldemokraatidest naispoliitikute Minni Kurs-Oleski (1879–1940)⁶ ja Helmi Janseniga rõhutas Poska-Grünthal, et naistele on väga tähtis nii üld- kui ka kutsekoolides antav hea haridus. Samas tõi ta välja kitsaskoha, et kutsealade valik pakub tütarlastele palju vähem valikuvõimalusi kui poistele. See oli tema meelet probleem

---

⁶ Minni Kurs-Oleski 60. juubeli puhul ilmus tema elust ja tegevusest põhjalik raamat, mille autorite hulgas oli ka Vera Poska-Grünthal. Vt Minni Kurs-Olesk 1939.

Illustratsioon 4. Kõlu talu perenaine Magda Millistfer köögis pliidi ees süüa tegemas. 1930. aastad. Foto Carl Sarap. Tallinna Linnamuuseum. TLM Fn 10609:581.

Illustration 4. Magda Millistfer, hostess of Kõlu farm, cooking in the kitchen. 1930s. Photo by Carl Sarap. Tallinn City Museum. TLM Fn 10609:581.

mitte üksnes naiste võimete arendamise, vaid ka majanduslikust ja sotsiaalsest aspektist: "Tähtsaimaks ülesandeks naiste kutsehariduse alal on selle hariduse mitmekesistamine, sest kodumajandus-ala, mida kõige rohkem rõhutatakse, ei kindlusta meil naistele ülalpidamist, vähemalt meie maal, kus rahvas tarvitab koduses majapidamises vähe palgalist tööjõudu ja kus sealjuures on töötasu madal ja töötingimused halvad" (Poska-Grünthal 1936: 53).

1920.–1930. aastail hoogustunud naisliikumine tegeles ka teaduspõhise kodumajandusvaldkonna arendamisega. Selle eesmärk oli mitte üksnes harida naisi hügieeni, toitlustamise, lastekasvatuse ja muude kodusfääri kuuluvate teadmiste osas, vaid ka kergendada kodupere naise koormat ning väärtustada tema rolli ja mõju (vt pikemalt Kannike 2021). Vera Poska-Grünthal leidis, et naise võimekus olla ühteaegu perenaine ja palgatöötaja on individuaalne, sõltudes konkreetsest isikust ja olukorrast. Samas tõdes ta, et majapidamist ei väärtustata veel sama õiglaselt kui tööd. Ka oma tegevuses tsiviilseadustiku komisjonis lähtus ta põhimõttest, et kuigi naise kodune töö on tasuta töö, ei vähenda see niisuguse töö väärtust (Poska-Grünthal 1975: 86).

Võitlus naiste ja laste elukvaliteedi eest

Vera Poska-Grünthal tõi oma töös esile majapidamise ratsionaliseerimise ja naiste töökaitse – nii tervisekaitse kui ka muude seadusandlike regulatsioonide – arendamise positiivsed mõjud, kuid osutas samas kodus töötavate naiste kehvalele tingimustele. Nende küsimuste tõstatamisel tegi suurt tööd 1936–1940 tegutsenud Kodumajanduskoda, millesse kuulus ka Poska-Grünthal ja mida ta nimetas Eesti naisliikumise tippsaavutuseks avalik-õiguslikust seisukohast (Poska-Grünthal 1936: 90).

1936, mil koda asutati, käivitus Eestis kodukaunistamiskampaania, mida juhtis Riiklik Propaganda Talitus, kuid milles osalesid aktiivselt ka naisorganisatsioonid. Tegelikult asus riiklik propaganda võimendama ja rahvusliku missioonina esitama – samas ka tugevalt rahaliselt toetama – seda tööd, mida naised olid juba mitukümmend aastat teinud. On kõnekas, et koja üks toimkondi oli kodukorrastuse, mitte kodukaunistuse toimkond. Kodumajanduskoja dokumente ja juhtide avaldusi vaadates ilmneb, et loosunglikkusele eelistati praktilist nõustamistegevust. Kui kodukaunistusliikumine tähtsustas majade välisilmet, haljastust ja lipuväljakuid, siis Kodumajanduskoda keskendus peamiselt siseruumile, eriti selles, et muuta perenaise köök ja panipaigad mugavamaks, valgemaks, puhtamaks ja tervislikumaks. See lähenemine ei olnud uus, vaid seda olid järjekindlalt propageerinud seltsid ja naisteajakirjad, kuid 1930. aastate teisel poolel jätkati seda

aktiivsemalt, liikudes soovitudelt nõudmistele. Olmeküsimuste tõstatamisel lähtuti vajadusest sekkuda kõige aktuaalsemate sotsiaal- ja tervishoiuprobleemide lahendamisse. Elamupoliitika vallas oli tähelepanuväärne 1937. aasta märgukiri Majaomanikkude Kojale, Inse-neride Kojale, Arhitektide Ühingule, Inseneride Ühingule, Ehitus-ametile, Põllutöökojale, Asundusametile, Teedeministeeriumile ja kõigile kohalikele omavalitsustele hoonete otstarbekohasema ehitam-ise, korteri jaotuse ja sisustuse paigutamise asjus, „juhtides tähele-panu seni väga teravalt esinenud puudustele eriti perenaise seisuko- halt“ (Kodumajanduskoda 1937–1938: 7–8). Tõdeti, et riik ja ettevõtjad peaksid kaasa aitama parema ja elulähedasema elamutüübi väljatöö- tamisele. Rõhutati, et suur osa naisi on palgatööl ja peab kodutoime- tusi tegema oma puhkeajal, kuid ei olemasolevad ega isegi moodsad korterid võimalda majapidamistööd mugavalt teha. Koda tõi eriti esile suurema perega väikekorterid, kus polnud pahatihti otstarbekaid kööke ega ka võimalust magamiskohti mahutada. Samuti leiti, et peale korra- liku ventilatsiooni, kanalisatsiooni ja valgustuse vajab parandamist ka teenijate olukord; nõuti, et teenijatuba peab olema piisavalt avar, et sinna mahuks ka mööbel. Kokkuvõttes toonitati, et esinduslikule küljele ei tohi ohvriks tuua otstarbekust ja mugavust (vt pikemalt Kannike/Uibo 2022: 191–196). Võimalus rahva elutingimuste paran- damise eest võidelda oli üks põhjuseid, miks naispoliitikud, näiteks Minni Kurs-Olesk jt, pidasid oluliseks naiste suuremat osalust omava- litsustes (Kurs-Olesk 1926).

Ülalkirjeldatud edumeelset moderniseerimist toetavate hoiaku- tega oli täiesti kooskõlas ka Vera Poska-Grünthali naise vaatepunk- tist lähtuv sotsiaalkriitika: Eestis on seni vähe arvestatud perenaise huvisid uute elamute ehitamisel, on palju uusi ja uhkeid elamuid, kus puuduvad toiduainete-ruumid ja köögis isegi õhuaken, väga vähe on mõeldud teenijate mugavusele. Probleemaatiliseks pidas ta sedagi asjaolu, et majapidamise majaabilistel ja teenijatel puudus haigus- ja õnnetusjuhtumikindlustus (Poska-Grünthal 1936: 40).

Kvaliteetsete elutingimuste küsimuse tõstatas ta ka seoses väikelaste kaitse teemaga. 1939. aastal kirjutas ta, et halvad korteriolud tõstavad laste suremust, ja tegi ettepaneku, et omavalitsused võiksid sisse seada korterite inspeksiooni ning aidata kaasa nende desinfitseerimisele.

Illustratsioon 5. Grupp Kodumajanduskoja juhatuse liikmeid, 1930. aastad. Eesti Ajaloomuuseum. AM F 23319/1-22.

Illustration 5. Members of the Chamber of Home Economics. 1930s. Estonian History Museum. AM F 23319/1-22.

See pidi vähendama nii nakkushaiguste kui ka parasiitide probleemi (Poska-Grünthal 1939a: 6).

Järjepidevalt tegeles Poska-Grünthal laste- ja noortekaitsega, olles Tartus 1938 tegevust alustanud Emadekaitse Ühingu üks asutajaid. 1939. aastal avati siin Emade Kodu laste ootavatele majandusraskustes naistele, kus neid hariti, kuidas laste eest hoolitseda ja kus tulevased emad said valmistada laste riideid ning õppida majapidamistööd tegema. Ta algatas kursused koduhooldajatele, kes said imikute emadele abiks olla. Emade turvalise kutsetöö väärtustamist näitab asjaolu, et ühing pani 1939. aastal välja 100-kroonise auhinna üliõpilastööle teemal „Elukutse mõju rasedusele ja sünnitusele“ (Loengute kava 1939: 3). Vahetult enne Eesti Vabariigi esimese iseseisvusaja lõppu kuulutati 1940. aasta imiku ja väikelapse hoogtöö aastaks, mis seejärel pidi jätkuma edasisel viiel aastal (Poska-Grünthal 1940: 6) – paraku aga sattusid alanud traagiliste sündmuste tõttu just väikelapsed eriti raskesse olukorda. Siiski jõuti nii mõndagi ära teha: korraldati kursusi ja näitusi, anti välja käsiraamatuid

ja tihendati koostööd kohalike omavalitsuse tervishoiu- ja sotsiaaltöötajatega. Näiteks Tartus korraldati igas linnaosas emadele 12 loengust koosnevaid kursusi, pakuti spetsiaalseid kursusi paljulapseliste emade koduabilistele, rajati lapsevankrite laenutus jne (Poska-Grünthal 1940: 6).

Ühingu Kodu ja kool asutajaliikmena aitas Vera Poska-Grünthal lahendada kooliõpilaste probleeme, käsitledes laste- ja noorte õigusi kõige kaasaegsemate rahvusvaheliste ideede valguses. Ta leidis, et tuleks lähtuda Põhjamaade eeskujust, seades laste huvid vanemate huvidest kõrgemale. Sellele pidi kaasa aitama riiklik tugi ja avalike institutsioonide võrgustik, samuti olevat noorte kaitseks põhjendatud eraldi noortekohtute loomine. Poska-Grünthal osutas vajadusele sisse seada noortehooldaja ametikohad, mis võimaldaks paremini kontrollida noorte elutingimusi ja toitumist ning lahendada nende tööhõive küsimusi (Poska-Grünthal 1939b: 420–423). Tartus näitas ta selleski vallas üles praktilist initsiatiivi, kutsudes 1938. aastal ellu õpilaste korteriolude korraldamise ühingu Tartu Internaati ja olles selle esinaine.

Koostöös Tartu koolivalitsusega korraldati 1939. aasta mais maalt pärit õpilaste seas ankeetküsitlus. Sellest ilmnes, et neist suur osa elab ebasobivates tingimustes. Küllaltki esinduslikust uuringust – 979 vastust – selgus, et kolmveerand õpilastest pidi üüripinnal jagama tuba ühe või mitme kaaslasega, keskmine kuuüür oli 10 krooni (toitlustamise ehk täiskosti puhul keskmiselt 24 krooni) ning sagedaseks probleemiks olid külm, niiskus ja ruuminappus. Samuti ei söönud umbes veerand õpilastest igapäevaselt sooja lõunat (Uuriti 1939: 8). Ühingu töö tulemusel avati 1940. aasta veebruaris maalt Tartusse õppima tulnud tütarlastele internaati aadressil Kalevi 13, mis mahutas 35 asukat.⁷ Majutustasu oli 32 krooni kuus, mille eest said elanikud kolm korda päevas süüa, lisaks anti hommikul kooli kaasa võileib. Majas oli vannis käimise võimalus, elati kindla režiimi järgi, toimus järelevalve õppimise üle ning korraldati ka isetegevusüritusi (Õpilaste internaadis 1940: 9).

Eesti esimese põlvkonna naisõiguslased⁸ pidasid väga oluliseks naise voli ja vabadust keha ning moraali küsimustes. Nad kritiseerisid

⁷ Ühingu hinnangul õppis tollal Tartus umbes 2000 maalt pärit õpilast.

⁸ Käesolevas kontekstis võib nende hulka lugeda eeskätt ajakirja Naiste Hääli väljandjaid ning kaasautoreid.

topeltstandardeid, mis väljendusid naiste süüdistamises ebamoraalsuses, perekondade purustamises ja laste vähesuses. Kogu sõjaeelse karjääri vältel jäi Veera Poska-Grünthalile nii juristi kui ka naisõiguslasena eriti südamelähedaseks vallaslaste probleem. Tema andmeil sündis 1930. aastate keskpaiku aastas umbes 20 000 last, neist väljastpool abielu umbes 1500, s.o 7–8%⁹, kuid neist suri ligi viiendik ehk ligi poole rohkem kui abielust sündinud lapsi. See viitas sotsiaal- ja moraaliprobleemide seotusele, kuid autori arvates oli igasugune diskrimineerimine alusetu. Tema meelest oleks tulnud Skandinaavia eeskujul seadusega tagada lapse huvide prioriteetsus ehk abi mõlemalt vanemalt (Poska-Grünthal 1936: 40).

Õiguslase tegevuse kogemuse suurenedes kasvas Poska-Grünthalis veendumus, et naised peavad seadusandluse kujundamisse ise sekkuma. Vallaslaste õiguste teemal pidas ta ettekande IV naiskongressil 1930, mis vallandas elava arutelu ning mille tulemusena loodi vastav komisjon. Ta tõi esile, et vallaslapse seaduslik kaitse on liiga nõrk ning alimentide väljanõudmine keeruline. Tema mõttekaaslane Marta Kurfeldt tegi ettepaneku käsitleda toetuse maksimisest hoidumist kriminaalkuriteona, paigutada süüdlased töomajadesse laagrisse ning pidada alimentid kinni nende töötasust (Eestis sünnib 1930: 1).

Aastal 1935, kui tsiviilkomisjoni eelnõu saadeti asjast huvitatud osapooltele arutamiseks, esitas Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing koos Eesti Naisliiduga hulganisti üksikasjalikke ettepanekuid eelnõu täiendamiseks. Taas esitas just Vera Poska-Grünthal arvamused vallaslapse õigusliku seisundi küsimustes. Ta tõi esile vallaslaste isade vastutusest vabanemise ebamoraalsuse seoses eelnõu perekonnaõiguse osaga: „/.../ uue eelnõu järgi on lapse isa juba siis vaba kohustustest, kui suudab tõestada, et lapse ema on „kahtlaste“ eluviisidega nais-terahvas. Neid „kahtlasi“ eluviise võib aga kindlaks teha ka „kahtlaste“ tunnistajatega.“ (Poska-Grünthal 1975: 108)

Esimese põlvkonna Eesti feministid leidsid, et moraaliprobleeme, sealhulgas taunitavat prostitutsiooni aitab ära hoida ka sotsiaalprobleemide, nagu vaesuse ja tööpuuduse leevendamine (Jansen 1930: 77).

---

⁹ 1934. aasta rahvaloenduse andmeil olid tööliste ja teenijate kihti kuuluvatest naistest 10,5% vallasemad (Rahvastikuprobleeme 1937: 21).

Illustratsioon 6. Nõmme Rinnalaste ja Emade Kodu väikelaste magamistuba, 1934. Foto Voldemar Kõdar. Eesti Terviseuuseum. THM F 1563.

Illustration 6. Children's sleeping room at Nõmme Infants' and Mothers' Home, 1934. Photo by Voldemar Kõdar. Estonian Health Museum. THM F 1563.

Seda tuleb aga teha komplekselt koos haridus- ja sotsiaalelu planeerimisega: "Üldse on tagajärjekas perekonnakaitse mõeldav üksnes siis, kui ta ei sünni mitte ainult majandusliku soodustuse kaudu, vaid ühenduses hoolekande, sotsiaalpoliitiliste, hariduseluliste ja kutsehariduslike probleemide lahendamisega. Siis on võimalik ka ära hoida nähtust, et ühelt poolt soodustatud arengut teiselt poolt kitsendatakse" (Poska-Grünthal 1936: 96).

Vera Poska-Grünthali roll ja panus Eesti naisliikumisse

Vera Poska-Grünthal kuulus nende „uute naiste“ hulka, kes oskas oma elus eneseteostusvõimalusi maksimaalselt ära kasutada (vrld Kirss 2004). Ta oli koos teiste Naisliidu, Akadeemiliste Naiste Ühingu, Tartu Naisühingu ja Kodumajanduskoja liikmetega, Asutava Kogu

ja Riigikogu liikmete ning linnavalitsuste liikmetega, nagu Marie Reisik, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Helmi Jansen, Linda Eenpalu, Julie Steinmann, Helmi Mäelo jt avaliku elu tegelaste hulgas kindlasti üks autoriteetsemaid naisi.

Sõdadevahelises Eestis oli naisliikumise aktiviste suhteliselt vähe ning poliitiliselt kuulusid nad erinevatesse erakondadesse, näiteks Marie Reisik, Julie Steinmann ja Johanna Päts Rahvuslikku Keskerakonda, Alma Ostra-Oinas ja Minni Kurs-Olesk olid sotsiaaldemokraadid. Samas oli tähelepanuväärne nende võime tegutseda ühiste eesmärkide nimel: olles ise aktiivsed, veensid nad naisi rohkem huvituma ühiskonna asjadest, osalema valimistel ja valima naisi. Naiste solidaarsuses nähti ka vahendit ületada toonasele Eesti poliitikale iseloomulikud lakkamatud kildkondlikud kokkupõrked. Advokaat Hilda Reiman kirjutas: ".../ naised, kui nad suuremal arvul oleksid esitatud, võiksid avaldada teatud kõlblist ja kasvavat mõju tervele parlamendi koosseisule, juba seeläbi, et nad vähendaks mõnelgi korral erakondade politikast tingitud teravusi. Nad moodustaksid enesest teatud mõttes fraktsiooni väljaspool parteisid, sest kahtlemata tuleks naistel mõnegi küsimuse otsustamisel olla solidaarsed, vaatamata missugusesse erakonda nad ka ei kuuluks, mis enesega kaasa tooks leplikku vaimu ja heatahtliku koostöö eeskuju terve Riigikogu töö jaoks. Seeläbi aga saaks osaltki kaotatud kihihuvilise klassivõitluse iseloom meie rahva esindajate seas, mis tagaks rohkem sirgjoonelist riiklikkude üldhuvide taotlemist Riigikogu töös" (Reiman 1932: 55).

Vera Poska-Grünthal ei kuulunud ühtegi poliitilisse parteisse, kuid väljendas selgelt oma maailmavaadet, näiteks kritiseerides oma raamatus teravalt natsionaalsotsialistlikku ideoloogiat Euroopas ja leides, et sünnitamise propaganda ning naiste surumine kodusfääri teenib agressiivset vallutuspoliitikat (Poska-Grünthal 1936: 38). Maailmavaatelt oli ta pigem tsentristlikel positsioonidel, pooldades tugevat sotsiaalkaitset, kuid mitte laustoetusi. Näiteks leidis ta: "Perekonnakaitse vahendite valikul on tarvilik silmas pidada, et nende rakendusel ei vähendataks perekonna ülalpidajate iseseisvust ega vastutustunnet, vaid loodaks võimalusi just nende tunnete arendamiseks. Ühekordne toetus on mõeldav ainult mõnesuguse ootamatu sündmuse puhul, kus on tarvis perekonda kriitilisest olukorrast välja aidata" (Poska-Grünthal 1936: 95).

Eesti naisliikumise üldpildis esindas ta pigem radikaalset suunda, nimetades end ka ise korduvalt naisõiguslaseks. Poska-Grünthali võitluses perekonnaõiguse vallas paistab silma orienteerumine Põhja-maade positiivsele eeskujule, mis oli hariduse korraldamisel, kodumajanduse arendamisel ning sotsiaaltöö edendamisel omane ka teiste naisliikumise juhidele ja eksperdidele, (Kannike/Uibo 2022: 198–203). Vaatamata naisorganisatsioonide ja naisõiguslaste pikaajalisele selgitustööle ei võetud Eesti tsiviilseadustiku 1926., 1935., 1936. ja 1940. aasta eelnõudes siiski aluseks Skandinaavia seadusi abikaasade isiklike suhete osas, ehkki astuti mitmeid samme võrdõigusluse suunas (Kiirend-Pruuli 2018: 212–222).

Eraldi väärib märkimist, et toonases perekonnaõigusealases diskussioonis oli Vera Poska-Grünthaliga samadel ehk feministlikel seisukohtadel ka tema abikaasa, riigikohtunik Timotheus Grünthal.¹⁰ Nii kirjutas ta artiklis „Tõde ja õigus Eesti tsiviilseadustiku eelnõus“: ”Tundub, et BES (Balti eraseadus – A. K.) normid, mis seavad naise mehe hoolekande alla, ei vasta selle tööka naise õigustundele, ei vasta ega ole iialgi vastanud valdava osa meie rahva õigustundele. Pealegi kus me põhiseadusega naise oleme tunnustanud riigi valitsemisel üheõiguslikuks mehega, kõlavad BES eeskirjad mälestusena mingist kaugest kadunud maailmast. Moodne naisõiguslus on samuti teinud oma töö; see liikumine on naisele andnud iseteadvuse ja see on tegur, mida tuleb arvestada ... Meil Eestis on naisliikumine muuseas vallaslapse võtnud oma kaitse alla, kuid tundub, et eelnõu selles küsimuses on jäänud siiski liialt konservatiivseks. Tundub, et meil väikerahva juures, kus rahva juurdekasv on minimaalne, ei pääse mööda Skandinaavia eeskujust, korraldada vallaslapse saatust avalikõiguslikul alusel“ (Grünthal 1936: 54, vt ka Grünthal 1930, 1932, 1935).

Silmapaistva panuse avalikku diskursusse andis Vera Poska-Grünthal oma 1936. aastal ilmunud esimese selleteemalise süsteemse ülevaatega „Naine ja naisliikumine“, kus ta mõtestas eesti naise kaasaegset positsiooni rahvusvahelises kontekstis. Paguluses Rootsis sai temast 1952. aastal naisteajakirja Triinu asutaja ja esimene peatoimetaja ning seeläbi

---

¹⁰ Vera Poska-Grünthal väljendas enda kui emantsipeerunud naise positsiooni ka topeltperekonnanimega.

Illustratsioon 7. Naisteajakirja Triinu 10. aastapäeva näitus Stockholm Eesti Majas, 1962. Keskel ajakirja peatoimetaja Vera Poska-Grünthal. RA, EFA.548.o.416568.

Illustration 7. Tenth anniversary exhibition for *Triinu* magazine at the Estonian House in Stockholm. 1962. Editor-in-chief Vera Poska-Grünthal in the middle. RA, EFA.548.o.416568.

ka eri mandritel elavate eksiileestlaste ühendaja. Selles töös jätkas ta sõjaeelse iseseisvusaja naisliikumise põhimõtteid: rahvuslus; terve ja elujõulise eesti pere kasvatamine, unustamata naiste erialast eneseteostust. Ajakirja esimeses numbris sõnastas ta enda ja mõttekaaslaste missiooni: säilitada eesti kodu ja naiste elujõud ka võõrsil (Saateks: 2). Selleks vahendati infot rahvuskaaslaste elust Läänes, jagati käsitöö- ja kodumajanduse alast ning muud praktilist teavet. Vera Poska-Grünthal säilitas oma optimistliku eluhoiaku saatuselöökide kiuste, pannes suuri lootusi noortele: „... on niipalju teadmisi ja kogemusi edasi anda eesti naistele. See oleks nii vajalik meie rahvuslikule olemusele, selle sihikindlale säilitamisele võõrail mail, võõraste mõjude kiuste. Koostöös noortega paistab see ülesanne teostatav ja tulevik näib helgemana“ (Poska-Grünthal 1952/53: 23).

Ta elas pika, täisverelise ja mitmekülgse elu ning tema seisukohad naisküsimumes pole kaotanud päevakohasust. Tema kirjeldus kaas-aegsest naisest, kes pole kibestunud olude ohver, vaid eneseteadlik, vaba isik ning tunneb elust rõõmu, kõlab värskest praegugi: "Võrreldes möödunud ajaga naine on üldiselt muutnud iseseisvamaks, ta ei püüa asju lahendada pisaratega, ta oskab oma elurõõmu säilitada ka vananedes, ta on ka väliselt kauem noor, sest et ta harrastab sporti ja keha-kultuuri. Lastele on ta rohkem sõber kui nende ohver, nagu sageli juhtus vanasti. Ta on lihtsam, otsekohelem, sügavam ja mitmeke-sisem" (Poska-Grünthal 1936: 34).

Kasutatud allikad ja kirjandus

- Constance Poska mälestuseks.** 1932. – Vaba Naine, 2. jaanuar, 1.
- Eestis sünnib 1930** = Eestis sünnib iga aasta 1500 vallaslast. – Postimees, 3. november, 1.
- Grünthal, T. 1930.** Väljaspool abielu sündinud laste olukorra reformi vajadusest. – IX Õigusteadlaste Päeva protokollid. Tartu, 50–62.
- Grünthal, T. 1932.** Märkmeid Eesti perekonnaseaduse eelnõu kohta: abikaasade isiklikud ja varanduslikud vahekorrad. – Õigus, 4, 145–168.
- Grünthal, T. 1935.** Abielu ja lahutus uues Eesti perekonnaõiguses. – Tänapäev, 2, 48–51.
- Grünthal, T. 1936.** Tõde ja õigus Eesti tsiviilseadustiku eelnõus. – Tänapäev, 2, 54–55.
- Ilus, O. 1938.** Tänapäeva naisliikumise probleemidest ja paroolidest. – Päevaleht, 12. märts, 2.
- Jansen, H. 1930.** Võitlusest prostitutsiooni vastu. – Naiste Hääl, 5, 73–77.
- Jansen, H. 1931.** Uus majanduslik leiutus – tööpuuduse vähendamine naiste arvel. – Naiste Hääl, 2, 17–18.
- Kannike, A. 2021.** Moraalist teaduseni: Eesti naisliikumine ja kodu-majandus 1920.–30. aastatel. – Tuna, 4, 62–78.
- Kannike, A. 2022.** Terava sulega. Naisküsimum 1920. – 30. aastate ajakirjanduslikes väitlustes. – Tartu Linnaajaloo Muuseumid. Aastaraamat 23. Kohustus olla moodne, 13–29.

- Kannike, A./Uibo, M. 2022.** Moodsa elu õppetunnid. Tallinn.
- Kiirend-Pruuli, K. 2018.** Abikaasade isiklike suhete õiguslik korraldus Eesti esimesel iseseisvusperioodil: tee kaheliikmelise parlamendi suunas. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2017, 205–231.
- Kirss, T. 2004.** Ruthi õed: sajandipöörde naiste reaalsus ja fantaasia. – Ariadne Lõng, 1–2, 13–28.
- Kodumajanduskoda 1937–1938 =** Kodumajanduskoda teisel tegevusaastal 1.IV.1937–31.III.1938. Kodumajanduskoda, 1938.
- Kurs-Olesk, M. 1926.** Naine omavalitsuses. – Naiste Hääl, 1, 4–7.
- Kümme aastat 1930 =** Kümme aastat Eesti Naisliitu 1920–1930. Eesti Naisliit, Tallinn, 1930.
- Laaman, E. 1935.** Jaan Poska. Eesti riigitegelase elukäik. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu.
- Loengute kava. 1939.** = Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli loengute ja praktiliste tööde kava 1939. aasta I poolaastal. – Tartu Ülikooli Toimetused. Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis C. Annales XXIV–XXV. Tartu.
- Loovaid naisi vaimupõllul. 1931.** – Nool (Tartu), 31. jaanuar, 1.
- Lugejaile. 1932.** – Vaba Naine, 1, 2. jaanuar, 1.
- Madisson, E., Angelus, O. 2021.** Eesti Vabariigi põhiseadus 15. juunist 1920. Kommenteeritud väljaanne. – Riigiõiguse aastaraamat, 325–410.
- Minni Kurs-Olesk 1939 =** Minni Kurs-Olesk. Toim A. Tuisk, H. Ole. Autorid: E. Laaman, P. Tarvel, K. A. Hindrey, V. Poska-Grünthal, A. Reeben. Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing.
- Mouton, Michelle 2010.** From Adventure and Advancement to Derailment and Demotion: Effects of Nazi Gender Policy on Women's Careers and Lives. – Journal of Social History, 43 (4), 945–971.
- Naisorganisatsioonide 1932.** = Naisorganisatsioonide protest abielunaste vallandamise vastu. Märgukiri Vabariigi Valitsusele. – Vaba Naine, 4. aprill, 1.
- Poska-Grünthal, V. 1936.** Naine ja naisliikumine: peajooni naisliikumise ajaloost ja probleemidest. Tartu.
- Poska-Grünthal, V. 1936–1937.** Naisliikumine. – Eesti Entsüklopeedia VI. Toim Richard Kleis, Peeter Tarvel, Johannes Voldemar Veski, 102–103.

- Poska-Grünthal, V. 1939a.** Hoogtöö „Imik ja väikelaps“. Töö hakkab Tartus hoogsamalt liikuma. – Postimees, 280, 17. oktoober, 6.
- Poska-Grünthal, V. 1939b.** Noorte-õigus ja noorte huvide kaitse. – Akadeemia, 7, november, 420–423.
- Poska-Grünthal, V. 1940.** Imiku ja väikelapse hoogtöö viisaastakuks. – Postimees, 23, 25. jaanuar, 6.
- [Poska-Grünthal, V.] 1952/53.** Saateks. – Triinu. Kodu- ja käsitööleht, 1, talvnumber, 2.
- Poska-Grünthal, V. 1952/53.** Pilk tulevikku. – Triinu. Kodu- ja käsitööleht, 1, talvnumber, 23.
- Poska-Grünthal, V. 1969.** Jaan Poska tütar jutustab. Mälestusi oma isast ja vanemate kodust. Toronto.
- Poska-Grünthal, V. 1975.** See oli Eestis. Stockholm.
- Rahvastikuprobleeme 1937** = Rahvastikuprobleeme Eestis. II rahvaloenduse tulemusi. Vihk IV. Riigi Statistika Keskbüroo, Tallinn.
- Reiman, H. 1932.** Miks peavad naised osa võtma Riigikogu tööst. – Naiste Häääl, 5, 55.
- Ristikivi, M. 2020.** Vera Poska-Grünthali akadeemiline karjäär Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas. – Tartu ülikooli ajaloo küsimusi, 48, 134–151.
- Stephenson, J. 2001.** Women in Nazi Germany. Harlow, New York.
- Svanfeldt-Winter, L. 2019.** Where Scholars Are Made. Gendered Areas of Persona Formation in Finnish Folkloristics 1918–1932. Department of History, Stockholm University.
- Tartu naisorganisatsioonide lugemislaud. 1932.** – Vaba Naine, 6, 4. märts, 3.
- Tööpuuduse vastu. 1932** = Riigikogu poolt 24. märtsil 1932 vastu võetud Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahekorradade korraldamise seadus. – Riigi Teataja, 30, 4. aprill, 405–406.
- Uuriti 1939** = Uuriti õpilaste kostiolusid. – Postimees, 93, 4. aprill 1939, 8.
- Vallikivi, H. 2022.** Riigikohtunike ametisse nimetamise reeglid ja praktika 1919–1940. – Riigiõiguse aastaraamat, 3, 92–131.
- Õpilaste internaadis 1940.** = Õpilaste internaadis käib vilgas tegevus. – Postimees, 25, 27. jaanuar, 9.

Veebiallikad

- Laidla, J. 2019.** Rahvusülikool ja akadeemilised naised. – Eesti lugu. Vikerraadio, 30. november. <https://vikerraadio.err.ee/1003963/eesti-lugu-rahvusulikool-ja-akadeemilised-naised>. 6.2.2024.
- Reinfeldt, K. 2013.** Naise emantsipatsiooni küsimus Eestis 1920. aastatel Postimehe ja Eesti Päevalehe põhjal. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Filosoofiateaduskond. Ajaloo ja arheoloogia instituut. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/650efc2a-1419-4a2d-a028-3155937c963f/content>. 6.2.2024.
- Tammkõrv, T. 2013.** Eesti naisadvokaadid esimese iseseisvuse riiodi ajal. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. Eraõiguse Instituut. Õiguse ajaloo õppetool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/dbbcob7e-52eb-40b2-b39c-1354c4dea383/content>. 6.2.2024.

VERA POSKA-GRÜNTHAL AND THE WOMEN'S MOVEMENT IN ESTONIA IN THE 1920S AND 1930S

Summary

The emergence of Vera Poska-Grünthal (1898–1986) as an active feminist and prominent figure in the Estonian women's movement was largely due to her domestic background. Both her father, politician and diplomat Jaan Poska, and her mother, Constance Poska, supported the idea that a woman could have an independent career as a lawyer. Poska-Grünthal graduated from the University of Tartu in 1925, being already married and a mother. At that time, such a choice and devotion to professional work were exceptional. Between 1926 and 1929 she worked in Tallinn municipality's legal bureau, simultaneously giving legal advice and promoting the women's movement. Poska-Grünthal claimed that this job made her a convinced feminist. Having moved to Tartu in 1929 due to her husband's position as a national judge, she founded the Tartu Women's Society legal bureau together with Olinde Ilus. As a member of several women's organisations, she made efforts to educate the members. In 1930, she initiated the opening of a feminist reading room for members of eight women's organisations in Tartu.

Throughout her long life, Vera Poska-Grünthal was familiar with social and family problems not only on the theoretical level and through work, but also through her big family. She was the mother of four children and often had to take care of her brothers and sisters, their children and other relatives, support domestic servants and later, in exile in Sweden, other refugees. This enabled her to perceive the troubles of everyday life in an empathic manner and take concrete steps to protect the most vulnerable groups. As the first female lector at the Faculty of Law, she taught social care law.

A central problem addressed by early 20th century feminists in Estonia was the relationship between woman and work, including the right to take so-called masculine positions, be paid a fair salary and enjoy good working conditions. In her groundbreaking book *Woman and the Women's Movement* (1936) Poska-Grünthal analysed the topic

of women's work in Europe from the sociopolitical and moral perspectives. She emphasised that although a woman losing her job did not necessarily mean falling into poverty, the status of dependant family member harmed her will to work, her self-esteem and her personal development.

Similarly to female social democrat politicians Minni Kurs-Olesk and Helmi Jansen, Poska-Grünthal underlined the importance of good education for women at both secondary and vocational schools. She pointed out how the choice of profession for girls was much more limited than for boys, and how this led to unequal economic and social opportunities. She argued that the ability of a woman to be simultaneously mother and employee outside the home depended on individual personality and situation. She also pointed out that domestic work was undervalued as a full-time job. In her legislative work in the Civil Code Commission she also followed the principle that although domestic work was unpaid this did not diminish the value of such work. Poska-Grünthal highlighted the positive effects of rationalising the domestic economy and women's employment protection as well as other legal regulations, as well as highlighting the unsatisfactory conditions of women working at home. The Chamber of Domestic Economy (1936-1940) made a significant contribution to raising and solving these problems, and therefore Poska-Grünthal called this organisation one of the highest achievements of Estonian women's movement from the public-legal viewpoint.

Poska-Grünthal also dealt with issues of child and youth protection in a consistent manner, being one of the founders of the Mothers' Protection Society, in Tartu in 1938. All through her career as a lawyer and feminist, the problem of illegitimate children and single mothers was particularly close to her heart. She drafted and presented the opinions of the Estonian Women's Union and Estonian Academic Women's Union regarding this issue to the commission Civil Code Commission. First-generation Estonian feminists like Vera Poska-Grünthal believed that alleviating social problems such as poverty and unemployment would help to prevent a decline in moral values, as illustrated for example by prostitution.

Vera Poska-Grünthal did not belong to any political parties but clearly voiced her opinions, for example criticising fascist ideology in Europe. She argued that pro-natalist propaganda and trapping women in the domestic sphere served aggressive expansionist politics. Her worldview was centrist: she spoke in favour of strong social security measures, but only for those in need. In the general context of the Estonian interwar women's movement, she represented a radical wing, identifying herself as a feminist. In her struggles in the field of family law, she relied on the positive examples of the Nordic countries. This orientation was common to other leaders of the Estonian women's movement and experts in education, domestic economy, and social work.